

EERSTE VOORJAARSWAARNEMINGEN IN DE REGIO AMSTERDAM IN 1985

Jan Joost Bakhuizen

In 1985 is de Vogelwerkgroep Amsterdam begonnen met het verzamelen van eerste voorjaarswaarnemingen van 'zomervogels' in de regio Amsterdam. Doel hiervan was enig inzicht te krijgen in het tijdstip van terugkeer van deze vogels, met name of het altijd aangenomen verband tussen strenge winters of koude voorjaren en een late terugkeer wel zo vanzelfsprekend is. Hiermee is direct aangegeven dat dit onderzoek zich over een aantal jaren zal moeten uitstrekken.

Omdat ook bij de Vogelwerkgroep Het Gooi al enige jaren een dergelijk project loopt, is het verzamelen van dergelijke waarnemingen al van meer dan lokaal belang: het zuidoostelijk gedeelte van Noordholland wordt zo fenologisch in kaart gebracht. Hoewel in de rubriek 'Waarnemingen in de regio Amsterdam' al vele jaren eerste voorjaarswaarnemingen worden vermeld, is het desondanks moeilijk na te gaan of het hier incidentele gevallen betreft, of dat het gaat om (massale) trek door de regio. Evenmin is duidelijk of de gegevens enigszins systematisch verzameld worden. In die zin is het fenologieproject een aanvulling op de waarnemingenrubriek en kan het in een later stadium fungeren als ondersteuning voor een toekomstige 'Avifauna van Amsterdam en omgeving'. Tevens wordt met dit onderzoek gepoogd een door een aantal leden gesignaleerde leemte op te vullen tussen enerzijds onderzoek als inventarisaties en dergelijke en het waarnemen van min of meer bijzondere soorten (waarnemingenrubriek) en anderzijds het waarnemen van algemenere soorten. Immers, voor zowel inventarisaties als voor de waarnemingenrubriek zijn een goede soortkennis en vele uren in het veld vereist, zo betogen deze leden, terwijl voor 'gewonere' waarnemingen de VWG geen ruimte zou bieden. Het is daarom teleurstellend te moeten vaststellen, dat vrijwel uitsluitend de groep die ook al actief zijn waarnemingen instuurt zich de moeite getroost heeft de ingevulde fenologielijst te versturen. Beste leden, wij kunnen toch niet aannemen dat u geen Grutto kunt herkennen of moeite heeft een Koekoek of Tjiftjaf in onze regio te horen, of problemen heeft met het waarnemen van een Gierzwaluw omdat die zo zeldzaam is in Amsterdam. Alleen al voor de waarnemingen van Gierzwaluwen zouden minstens honderd formulieren ingestuurd moeten zijn!

In tabel 1 staan de eerste voorjaarswaarnemingen van een aantal soorten verzameld. Deze zijn ontleend aan de waarnemingenrubriek in het *Mededelingenblad* en *De Gierzwaluw*. Voor de gegevens van het Amsterdamse Bos (1957-1969) is gebruik gemaakt van het overzicht van Versluijs (1970). Uit de tabel blijkt dat behalve voor de Grutto het weinig uitmaakt of de eerste waarneming gedaan wordt binnen een beperkt gebied als het Amsterdamse Bos, danwel in de gehele regio. Tevens valt op dat de variabiliteit in de data van eerste waarnemingen nogal groot is: Visdief 23 dagen, Gierzwaluw 30, Boerenzwaluw 21, Rietzanger 37, Kleine Karekiet 34, Fitit 23 dagen. Dit zou kunnen betekenen dat de datum van terugkeer inderdaad zo'n grote variatie vertoont. Waarschijnlijk is echter dat men niet de moeite heeft genomen er op te letten of zijn waarneming door te geven.

Het relatief late voorjaar van 1985 (mèt Elfstedentocht) heeft geen grote verschuiving naar een latere datum van terugkeer teweeggebracht (tabel 2).

De Visdief van 20 maart is zelfs zeer vroeg te noemen, terwijl de overige waarnemingen van de Visdief in de eerste en tweede decade van april liggen, eenzelfde patroon dus als in tabel 1. De waarnemingen van de Boerenzwaluw beginnen in de eerste decade van april. Vergelijken we deze met die in tabel 1, dan zou er wellicht sprake kunnen zijn van een kleine verschuiving naar een latere datum. De eerste waarnemingen uit Het Gooi van 1983 en 1984 geven echter aan dat ook toen in de eerste decade van april Boerenzwaluwen gezien werden (Klippel 1984 & 1985), zodat van een verschuiving naar een latere datum als gevolg van een koud voorjaar vooralsnog niet gesproken kan worden. De jaren 1983 en 1984 staan niet bekend om hun bijzonder strenge winter of koude voorjaar. Hetzelfde geldt eigenlijk ook voor de Fitis. Ook hier treedt een schijnbare verschuiving op, echter in Het Gooi werd dit zangertje in 1983 en 1984 ook pas in de eerste decade van april waargenomen.

Op grond van deze gegevens van één jaar valt er natuurlijk nog weinig te zeggen, maar des te meer te speculeren. Moge dit stukje een aansporing zijn om formulieren van 1986 die u nog in uw bezit heeft, alsnog aan mij op te sturen, en om volgend jaar actief aan uw fenologielijst te werken. Je hoeft er zelfs niet voor dag en dauw je bed voor uit!

Medewerkers in 1985 waren: Ronald vd Berg, Tom Damm, Ton Eggenhuizen, Frank van Groen, Ronald Hofmeester, Menno Huizinga, C.H. de Kruijf, Tom Lantink, Edwin Leijen, Annelies Römer, Paul Tak, VOD, Willem vd Waal, Rob v Westrienen en Jan Joost Bakhuizen.

Tabel 1 - X = eerste waarnemingen in de regio in de periode 1970-84

Y = eerste waarnemingen Amsterdamse Bos in de periode 1957-69

	februari			maart			april			mei		
	14	21	1	11	21	1	11	21	1	11		
	00000000	0000000000	0000000000	0000000000	0000000000	0000000000	0000000000	0000000000	0000000000	0000000000	0000000000	0000000000
Grutto	X	x	Xx x x X	xqXq q	Xqx	qq q q						
Visdief							x q	qxX	Xggqg	q	qXx	xx
Gierzwaluw									x	xxXq	g	XxXxXqXqX
Boerenzwaluw												
Rietzanger												
Kleine Karekiet												
Fitis												

Tabel 2. Eerste voorjaarswaarnemingen in de regio Amsterdam in 1985

	winter waarnemingen	15	februari 1	11	21	maart 1	11	21	april 1	11	21	mei 1	11	21
		00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000	00000000000000000000
Purperreiger							x			x				
Lepelaar			x		xx	x				x	x		x	x
Zomertaling									x					
Boomvalk							x					x	xx	x
Kemphaan	4-1		x	x	xx	x		x	x	x		x		
Grutto		x	x	x	xx	x	xx		x	x				
Visdief					x		xx	x	x	xx	x			
Zwarte Stern												xx	x	x
Tortelduif												xx		x
Koekoek									x	x		xxx	x	x
Gierzwaluw									x	x	xxx	x		
Oeverzwaluw									x			x		
Boerenzwaluw							xxx	x	xxx	x	xx	xx		
Huiszwaluw							x			x	x	x		x
Gele Kwikstaart						x	xx			x	xx	x	x	
Nachtegaal										x	x	xx		x
Blauwborst							x	x						

